

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

יז.

עין משפט
נר מצוה

קעח א מיי פ"א מהל'
מ"ט הלכה ג סמוג
עשין יז טו"ש ע"ד סימן
רמו סעיף יז:
א ב ג מנין פ"א מהל'
א ב מנין הלכה ה
סמוג עשין טו טו"ש ח"מ
סימן שפט סעיף א וסעיף
ו וסימן טז סעיף א:
ב ד מיי ט"ז הלכה ג
סמוג ט"ז סעיף ח"מ
סימן טז סעיף ג:
ג ה מיי ט"ז הלכה ד
טו"ש ט"ז סעיף ה:
ד ו מיי ט"ז הלכה י
טו"ש ט"ז סעיף י:

שְׁרָשִׁים וששה ארְף. לו בגימטריא הכי הוי: **וְהָרָא פִּנְי**
אחאב עשו בן, שעשו לו הספד גדול כלאמרין
במגילה (דף ג. וס) כמספד הדרימון בן טבירמון כדמתרגמינן
במספד אחאב בן עמרי דקטיל וס' עמרי דקטיל וס' עמרי דקטיל
היה שהיו שם עם רב וכולן ספדו
עליו ואת' דכתיב (מלכים א' כז)
ויעבור הרניה במחנה ואמרין
(סנהדרין דף טז:) באבדו רשעים
רינה באבדו אחאב בן עמרי רינה
היינו ללדיקים שבדור אבל עבדיו
ואהביהו היו מספדין אותו:

אָרָא שהניחו ס"ת ע"ז מפתחו.
ואע"ג דכ"ז מפרש דמ"ק

(כה) גבי רב הונא משמע דלסור
לעשות כן משום דלסור ליכא ע"ג
מטה סס"ת מונחת עליה ובהקומץ
רבה (מנחות דף לז:) איכא פלוגתא
דאמוראי ליכא למיפוך מדר' נחמיה
דהכא דשאני חוקיה דהוה גדול
צמורה וצמחים טושים ציור:
והאמר מר גורא צמוד תורה
שמביא יידי מעשה.

פ"י צקונטרס אלמא מעשה עדיף
וקשה לר"ת דלדרכה מהכא דייק
ספ"ק דקדושין (דף מ: וס) למוד
גדול ממעשה גבי זקנים שהיו מסובין
בעליית בית נחמיה צמוד ונשאלה
שאליה זו עניניהם גדול ומנו כולם ואמרו למוד
מעשה גדול ממעשה לדי ואומר ר"ת
גדול שמביא לדי מעשה ואומר ר"ת
דח"פ והאמר מר שלמוד מביא לדי
מעשה ויזון שלמו אומרים קיים הרי
אנו אומרים שלמד דאי לא שלמד
היאך קיים שללמוד מביא לדי
מעשה ולא מסיק ארעמיא השתא
לחלק ציה למד ללימד ומשני הא
לאגמורי [דלמוד] ודאי לא אמרינן
דהא ודאי עדיף שמביא את הרבים
לידי מעשה כשללמוד וצאלתה דרז
אחאי גאון¹ ל"ג קיים אמרינן לימד
לא אמרינן אלא גרס ומנח תפילין
והדר אמר לן ומו לא ופריך גמרא
והיאך הוה מנח תפילין מחלה קודם
שהיה אומר להם השמענתא והלא
למוד גדול ממעשה ומשני הא למגמר
הא לאגמורי דליגמר נפשיה למוד
גדול שמביא לדי מעשה אצל לאגמורי
לאחרים לא עדיף ולפיכך היה מניח
תפילין מחלה²:

הדרן עלך ארבעה אבות

ביצד הרגל מועדת. אמתימין
דפ"ק (דף טו:) קאי ותימה
אי אדפתח ליתני כילד השן צרישא
ואי אדסליק הא מתינא ושור המזיק צרשות הגיזק והאדם צסוק ואומר ר"י ודאי אדפתח ציה קאי וסן ורגל כמד חשיבי משום דשוין
בהלכותיהן וממד קרא נפקי ומשום דתנא רגל צמר שן נקט כהא רגל צרישא דסליק מיניה:

הבהמה מועדת. אית דגרס והבהמה צו"י וה"פ כילד העדהה דרגל לשצר דרך הלוכה פי' דרך הלוכה היא העדהה וכן צסיפא
גבי שן אצל קשה לר"י מה שדש כאלן שלא שנהא צפרק קמא ונראה לר"י ל"ג צו"י וה"פ כילד העדהה מועדת לשצר
דרך הלוכה שאמר צפרק קמא (דף טו:) הבהמה מועדת כו' וצ"מ דייק בגמרא שפיר היינו רגל צו"י בהמה דהרגל מועדת והבהמה
מועדת הכל אחד: **היתרה** מבעתא. אגב דשוה לצרורות נקט לה הכא: **דרסה** ע"ז הבר'י. אורי' דאיטריין לאשמועינן
דסד"א דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ צחוק שניתו השצר על כלי אחר וצברו ומסתמא להזיק נתכוונה:

והד אמר שצעה. ימים: זה חוקיה מלך יהודה. לישנא דש"ס הוא
ולא לאשמועינן דזהו חוקיה דהאי קרא בחוקיה כתיב אלא אגב
אורחיה דמפרש מאי כבוד עשו לו צמיתו נקט ואמר הכי: **חלולי**
כסף. כמו וחללה נעלו (דברים ה)
כתיב: והאידנא מפיקין. ספר
תורה קמי גברא רבה: **אנוחי**. על
מטתו לא מנחין: **כי הוה עייל**
לצית הכסא. כלומר וימנח חדא כי
הוה עייל לצית הכסא אמר לן הכי
קיים אמרינן לימד לא אמרינן ולימד
אמרו לחוקיה והאידנא לא משום
כבודו לחוקיה לימד עדיף מקיים:
מציא לדי מעשה. אלמא מעשה
עדיף: **למיגמר**. לעלמו מעשה עדיף
אצל לאגמורי לחאריני עדיף ממעשה
הלכך לימד לא אמרינן: **זורעי**.
היינו דקעה וחסד דמפרש לקמיה:
לנחלא שני שטטים. דהכי משמע
רגליים ישולחו צנחלת השור והחמור
יוסף ויששכר: **גנוס גרם** על שור.
עמיר צניכסין: יוסף איקרי שור
צבור שורו הדל לו (דברים לו):

HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

והד אמר שבעה ואמרי לה שלשים ת"ר
וכבוד עשו לו במותו זה חוקיה מלך יהודה
שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף
דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה והלא לפני
אחאב עשו כן אלא שהניחו ס"ת על ממתו
ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה והאידנא
נמי עבדינן הכי אפוקי מפיקין אנוחי לא
מנחין ואיבעית אימא אנוחי נמי מנחין
קיים לא אמרינן אמר רבה בר בר חנה הוה
אזילנא בהדיה דר' יוחנן למשאל שמעתא
כי הוה⁶ עייל לבית הכסא והוה בעינא
מיניה מלתא לא פשיט לן עד דמשי ידיה
ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן אפילו
קיים אמרינן לימד לא אמרינן⁷ והאמר מר
אגדול למוד תורה שהלמוד מביא לדי
מעשה ל"ק הא למיגמר הא לאגמורי⁸ א"ר
יוחנן משום ר"ש בן יוחאי מאי דכתיב
יאשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל
השור והחמור כל העוסק בתורה ובגמילות
חסדים זוכה לנחלת שני שבטים שנאמר
יאשריכם זורעי ואין זריעה אלא צדקה
שנאמר² זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד
³ ואין מים אלא תורה שנאמר³ הווי כל
צמא לכו למים וזוכה לנחלת שני שבטים
זוכה לכילה כיוסף דכתיב⁴ בן פורת יוסף
בנות צעדה עלי שור וזוכה לנחלת יששכר
דכתיב⁵ יששכר חמור גרם אית דאמרי
אויביו גופלין לפניו כיוסף דכתיב⁶ בהם
עמים יגנח יחדו אפסי ארץ וזוכה לבינה
כיששכר דכתיב⁷ ומבני יששכר יודעי בינה
לעתים לדעת מה יעשה ישראל:

הדרן עלך ארבעה אבות

ביצד הרגל מועדת. כלומר
צמה הרגל מועדת: **לשצר**
צדך הלוכה. כלומר צכך היא
מועדת שמצבת דרך הלוכה:
הבהמה מועדת כו'. קפריך בגמ' [ע"ז]
היינו רגל היינו צמהה הא תנא ליה
לשצר דרך הלוכה: **היהה מצעט**.
שינוי הוא זה ותולדה דקין⁶ הלכך
חזי נוק ומו לא: או שהיו צרורות
מנחין כו'. אע"ג דלאו שינוי הוא
אלא אורחיה הוא אפ"ה ח"ג ומו לא
דהלכתא גמירי להו וצרשות הגיזק
קאמר דכרס"ר פטור דלאוקימנא
צריש פ"ק (דף ג:) לצרורות מולדה
דרגל לפוטרו צר"ה: **ונפל על כלי**.
אחר: **ראשון**. נקי רגל הן ומשלמת
כולה ואחרון ע"י צרורות נשצר
הלכך חזי נוק: **דליל קשור** צרגל.
כל דבר הנקשר צרגל התרגול
קרי דליל. ואית דגרסי דלי:
מהדס. מרקד: **משלם חזי נוק**.
דליל היינו צרורות דמפרש בגמ'
וי"ז: דלדייה אדורי. הדיוס נמי כגון
שהמין והצרורות שצרו את הכלים:
גמ'

הדרן עלך ארבעה אבות

ביצד הרגל מועדת. אמתימין
דפ"ק (דף טו:) קאי ותימה
אי אדפתח ליתני כילד השן צרישא
ואי אדסליק הא מתינא ושור המזיק צרשות הגיזק והאדם צסוק ואומר ר"י ודאי אדפתח ציה קאי וסן ורגל כמד חשיבי משום דשוין
בהלכותיהן וממד קרא נפקי ומשום דתנא רגל צמר שן נקט כהא רגל צרישא דסליק מיניה:

ואי אדסליק הא מתינא ושור המזיק צרשות הגיזק והאדם צסוק ואומר ר"י ודאי אדפתח ציה קאי וסן ורגל כמד חשיבי משום דשוין
בהלכותיהן וממד קרא נפקי ומשום דתנא רגל צמר שן נקט כהא רגל צרישא דסליק מיניה:
הבהמה מועדת. אית דגרס והבהמה צו"י וה"פ כילד העדהה דרגל לשצר דרך הלוכה פי' דרך הלוכה היא העדהה וכן צסיפא
גבי שן אצל קשה לר"י מה שדש כאלן שלא שנהא צפרק קמא ונראה לר"י ל"ג צו"י וה"פ כילד העדהה מועדת לשצר
דרך הלוכה שאמר צפרק קמא (דף טו:) הבהמה מועדת כו' וצ"מ דייק בגמרא שפיר היינו רגל צו"י בהמה דהרגל מועדת והבהמה
מועדת הכל אחד: **היתרה** מבעתא. אגב דשוה לצרורות נקט לה הכא: **דרסה** ע"ז הבר'י. אורי' דאיטריין לאשמועינן
דסד"א דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ צחוק שניתו השצר על כלי אחר וצברו ומסתמא להזיק נתכוונה:

א) וכי הוה נפיק כ"ה
גימט השאלות מ"י לן
לן, א) מגילה ט. קדושין
מ: ספרי פ"ק ע"ב, א ע"ז
ה: ע"ז, ד) נלקמן פ"ב ע"ז
ה: א) ו (א, א) ו (א) ו (א)
לן לן סימן א) ו (א) ו (א)
מוספות קדושין מ: ד"ה
לימוד.

תורה אור השלם

1. אשריכם זורעי על כל
מים משלחי רגל השור
והחמור: ישעיהו לב כ
2. זרעו לכם לצדקה
קצרו לפי חסד נירו לכם
ניר ונתן לדרוש את ה'
עד יבוא ויהי צדק
לכם: הושע י"ב
3. הוי כל צמא לכו
למים ואשר אין לו כסף
לכו שברו ונאבלו ולכו
שברו בלוא כסף ובלוא
מחיר וזו החלום:
ישעיהו נה א
4. בן פרת יוסף בן פרת
עלי עין בנות צעדה עלי
שור: בראשית מט כב
5. יששכר חמור גרם
רצץ בן המשפחה:
בראשית מט יד
6. כבוד שורו הדר לו
וקרני ראם קרניו בדם
עמים יגנח יחדו אפסי
ארץ ודם רבבות אפסי
ודם אלפי מנשה:
דברים לו ז
7. ומבני יששכר יודעי
בינה לעתים לדעת מה
יעשה יששכר ראשיתם
מאתם וכל אחיהם על
פיהם:
דברי הימים א יב לג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היתה וכו'
דקין היא הלכך:

מוסף רש"י

שהלימוד מביא לדי
מעשה. נתנלו שניהם
מיד (קדושין טו.)
הדרן עלך ארבעה
אבות